



## **CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ**

SEKRETARIAT  
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04  
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24  
00 - 503 W A R S Z A W A  
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: [sekretariat@cbos.pl](mailto:sekretariat@cbos.pl)

BS/70/2001

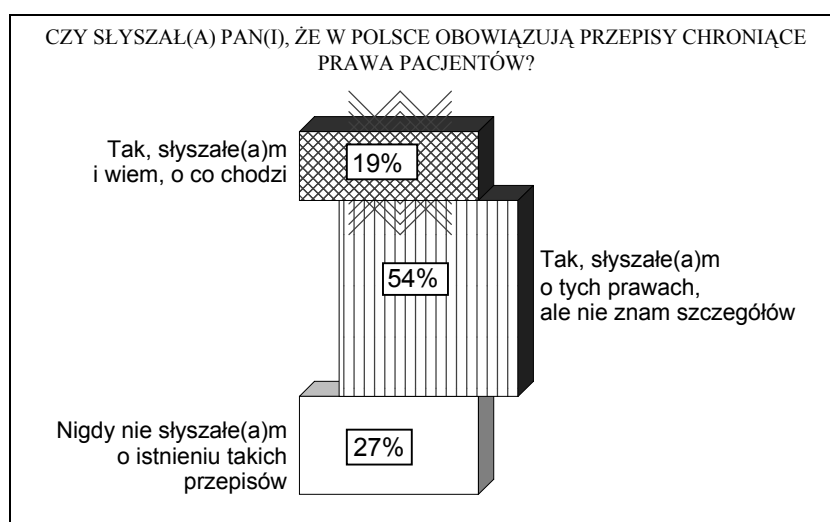
### **WIEDZA O PRAWACH PACJENTA**

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, CZERWIEC 2001

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH  
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ Niespełna jedna piąta dorosłych Polaków deklaruje, że słyszała o prawach pacjenta i jest zorientowana w ich treści. Większość natomiast twierdzi, że wprawdzie słyszała o nich, ale nie zna szczegółów. Ponad jedna czwarta badanych nigdy nie słyszała o istnieniu przepisów chroniących prawa pacjenta.



- ◆ Stopniowo poszerza się w naszym społeczeństwie krąg osób, które mają świadomość istnienia praw pacjenta oraz wiedzą, na czym te prawa polegają. W stosunku do sondażu z kwietnia '96 wzrósł odsetek zarówno deklarujących wiedzę o tych prawach (o 8 punktów), jak i znających je tylko ze słyszenia (też o 8 punktów).
- ◆ Pacjenci na ogół (76% - co stanowi 58% wszystkich badanych) nie dostrzegają wywieszonych w placówkach medycznych spisów czy kart praw pacjenta. Zauważyła je tylko jedna piąta spośród nich (21% - 16% ogółu badanych).

Rozwój nowoczesnej medycyny przyczynił się do powstania obszernej dziedziny prawa medycznego, mającego na celu m.in. ochronę pacjentów przed różnymi zagrożeniami, jakie ze sobą niesie. Znaczenie przywiązywane współcześnie do zasady poszanowania autonomii jednostki wpłynęło dodatkowo na ukształtowanie się swego katalogu praw pacjenta.

Istotną rolę odgrywają w tej sprawie liczne deklaracje światowych organizacji zajmujących się sprawami ochrony zdrowia, zwłaszcza Deklaracja Praw Pacjenta, przyjęta w 1994 roku jako wytyczne do stosowania w poszczególnych państwach członkowskich Światowej Organizacji Zdrowia. Na podstawie tej deklaracji, z inicjatywy ministra zdrowia i opieki społecznej, została w Polsce opracowana Karta Praw Pacjenta, przesłana w marcu 1996 roku lekarzom wojewódzkim do przestrzegania. Prawa pacjentów chronione są przede wszystkim przez normy konstytucji oraz ustawy dotyczące zawodu lekarza, zakładów opieki zdrowotnej, ochrony zdrowia psychicznego i inne. Karta Praw ma więc charakter głównie informacyjny.

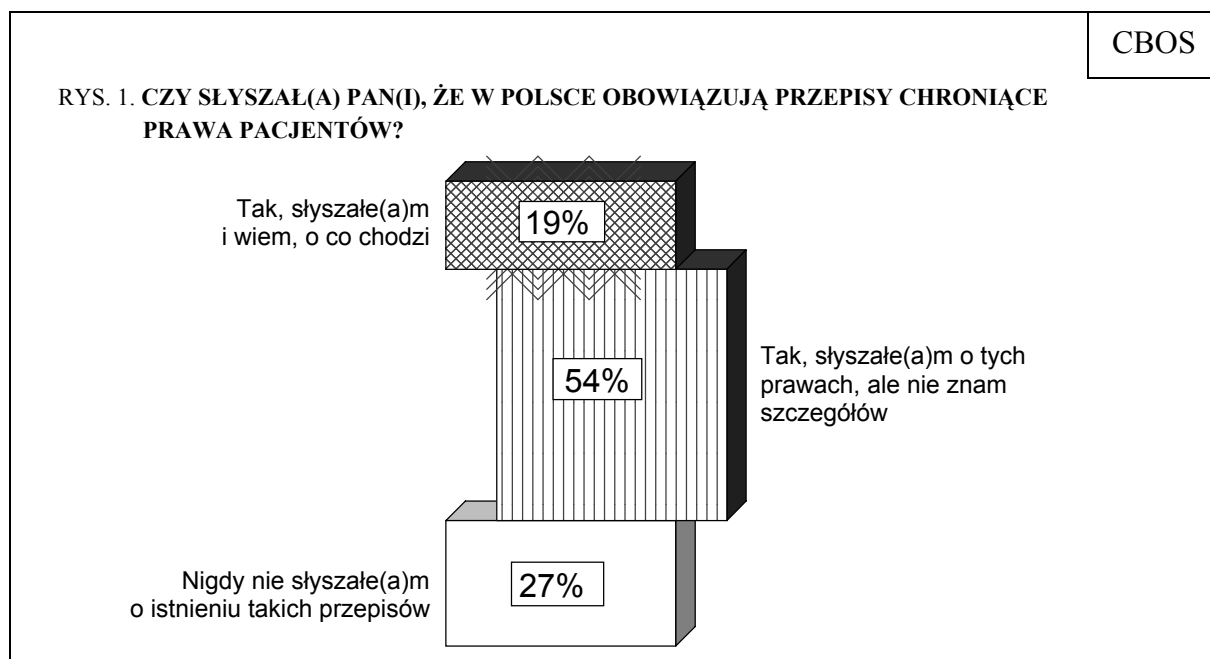
Sondaż poświęcony prawom pacjenta przeprowadziliśmy po raz pierwszy w kwietniu 1996 roku<sup>1</sup>. Obecnie znów podjęliśmy tę problematykę<sup>2</sup>. Na początek przedstawiamy wyniki dotyczące świadomości istnienia praw pacjenta.

---

<sup>1</sup> Zob. komunikaty CBOS: „Przestrzeganie praw pacjentów w polskich szpitalach” i „Łamanie praw pacjentów - mit czy rzeczywistość”, czerwiec '96.

<sup>2</sup> Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (132) przeprowadzono w dniach 11-14 maja 2001 roku na 1032-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

Wiedzę o prawach pacjenta deklaruje tylko niespełna jedna piąta ankietowanych, a rzeczywista znajomość jest przypuszczalnie nieco mniejsza. Natomiast większość badanych twierdzi, że wprawdzie słyszała o przepisach chroniących prawa pacjenta, ale nie zna ich treści, a ponad jedna czwarta przyznaje, że nigdy o nich nie słyszała. Wydaje się więc, że publikacje poświęcone prawom pacjenta w ogóle czy poruszające kwestie praw w związku z konkretnymi sprawami odnoszą niewielki skutek, podobnie jak informowanie o prawach pacjentów poprzez placówki opieki zdrowotnej.



Porównanie z odpowiedziami na to samo pytanie zadane w roku 1996 skłania jednak do pewnego optymizmu - wyraźnie widoczne są bowiem zmiany na korzyść. Wzrosła liczba osób deklarujących wiedzę i poszerzył się krąg tych, którzy tylko słyszeli o prawach pacjenta, natomiast znacznie zmalał odsetek badanych, którzy nic nie wiedzą o tych prawach.

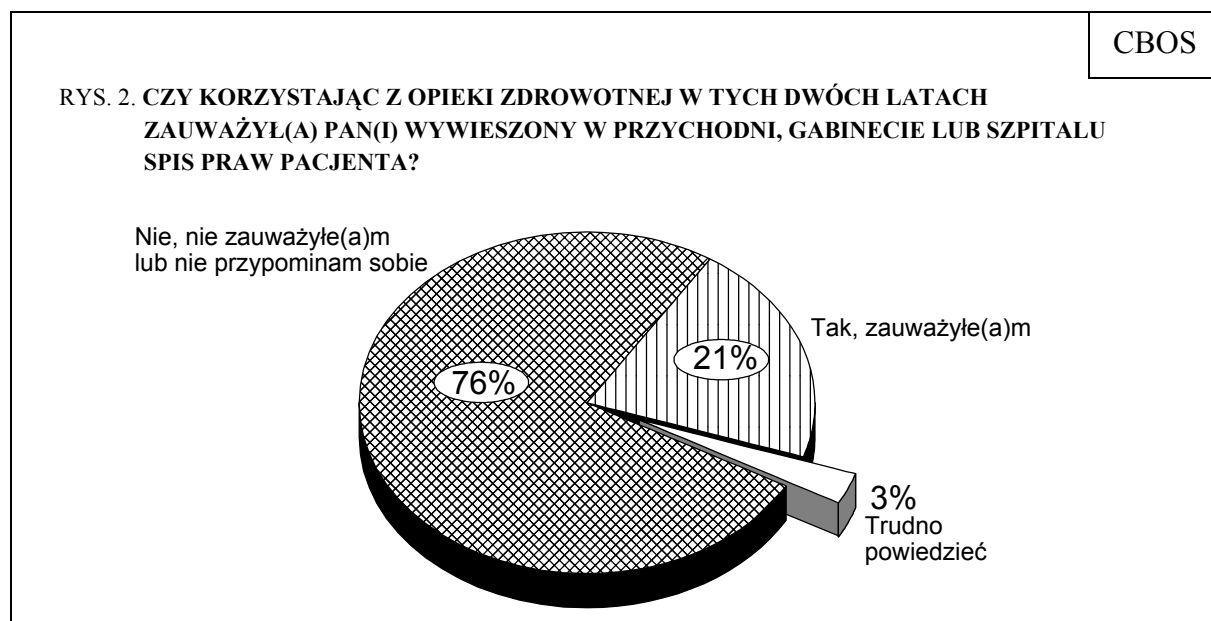
Tabela 1

Czy słyszał(a) Pan(i), że w Polsce obowiązują przepisy chroniące prawa pacjentów?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	IV 1996	V 2001
	w procentach	
Tak, słyszałem(a) i wiem, o co chodzi	11	19
Tak, słyszałem(a) o tych prawach, ale nie znam szczegółów	46	54
Nigdy nie słyszałem(a) o istnieniu takich przepisów	43	27

Wiedza ankietowanych o prawach pacjenta powiązana jest, oczywiście, przede wszystkim z ich poziomem wykształcenia - im lepiej są wykształceni, tym częściej deklarują znajomość tych praw (zob. tabele aneksowe). Widoczny jest też - głównie pośredni - związek wiedzy z poziomem zamożności badanych. Istotne różnice wiążą się z miejscem zamieszkania - mieszkańcy miast dwukrotnie częściej niż mieszkańcy wsi twierdzą, że orientują się w prawach pacjenta. Niewielką wiedzę w tej sprawie mają najstarsi ankietowani (w wieku 65 i więcej lat).

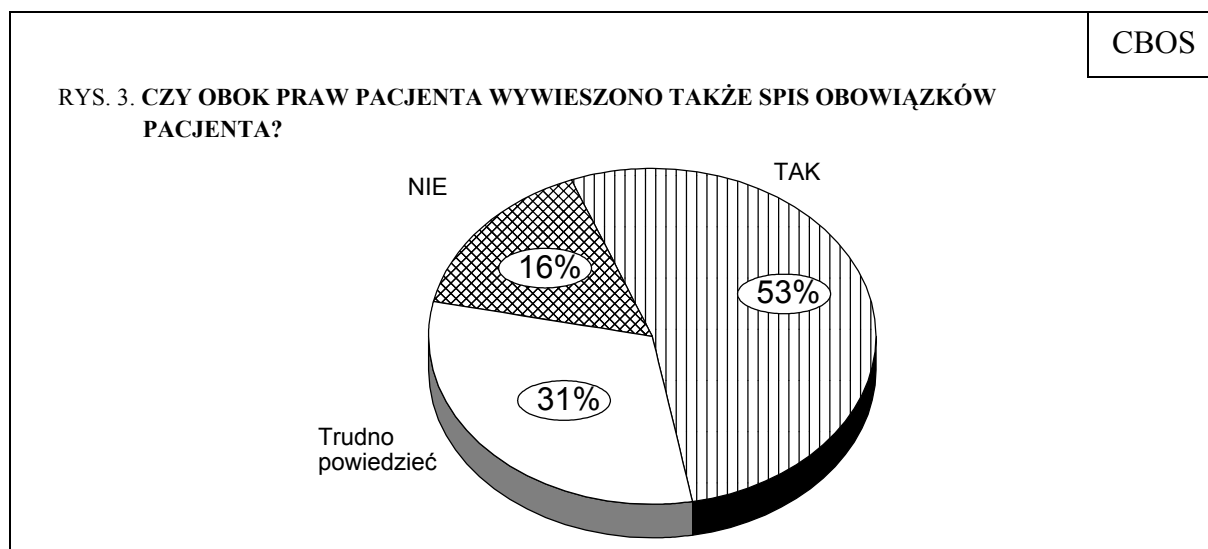
Dodajmy, że fakt bycia pacjentem w ciągu ostatnich dwóch lat ma niezbyt duży wpływ na wiedzę o prawach pacjenta. Rzeczywistą wiedzę deklaruje tylko trochę więcej pacjentów (20%), niż osób, które się nie leczyły(16%), pacjenci częściej też jedynie coś o tym słyszeli (55% wobec 50% wśród nieleczących się w tym okresie). Mimo iż jednym ze źródeł wiedzy o prawach pacjenta - najszerzej dostępnym - są informacje na ten temat i spisy praw wywieszane w placówkach opieki zdrowotnej, osoby korzystające z usług zakładów opieki zdrowotnej i prywatnych gabinetów stosunkowo rzadko dostrzegały wywieszony w nich spis praw pacjenta. Większość z nich nie zauważyła takiego spisu lub nie zwróciła na niego uwagi.

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE LECZYŁY SIĘ (W RAMACH UBEZPIECZENIA LUB PRYWATNIE)  
W OKRESIE OD POCZĄTKU 1999 ROKU DO POŁOWY MAJA 2001 ROKU (N=792)



Osoby, które zauważyły wywieszony spis praw pacjenta, zapytano dodatkowo, czy prawom towarzyszył także spis obowiązków pacjenta. Taki zestaw obowiązków - czasami wręcz o kuriozalnej treści - towarzyszy bowiem większości (jak się wydaje) informacji wywieszonych w przychodniach o prawach przysługujących pacjentom. Nie trzeba chyba dodawać, że ani międzynarodowe deklaracje praw pacjenta, ani normy zawarte w polskich ustawach nie wspominają o żadnych obowiązkach pacjenta powiązanych z jego prawami. Prawom pacjenta towarzyszą natomiast, co oczywiste, obowiązki lekarzy, pielęgniarek i zakładów opieki zdrowotnej.

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE DOSTRZEGLY SPIS PRAW PACJENTA (N=166)



Okazało się, iż ponad połowa tych respondentów, którzy w przychodniach dostrzegli wywieszony spis praw pacjenta, zauważyła towarzyszący im spis obowiązków. Stosunkowo nieduży odsetek spośród nich stwierdził, że nie wywieszono spisu obowiązków. Znacznie więcej osób (blisko jedna trzecia) nie zwróciło na to uwagi lub nie pamięta, czy prawom towarzyszyły obowiązki. Można przypuszczać, że ta część nie interesowała się zbytnio także treścią praw pacjenta i że jej wiedza w tej sprawie jest nikła.

Podobnie jak wiedza o prawach pacjenta, tak i dostrzeganie wywieszonych obowiązków pacjenta powiązane jest z poziomem wykształcenia ankietowanych (zob. tabele aneksowe). Rzadziej dostrzegali je najstarsi respondenci i mieszkańcy wsi, ale -

nieoczekiwanie - rzadziej niż inni zauważali takie spisy również mieszkańcy największych aglomeracji miejskich.

Ogólnie rzecz biorąc, tylko 34% respondentów, którzy deklarują, że zauważyli wywieszony spis praw pacjenta, twierdzi, że wie, o co w nich chodzi; ponad połowa (55%) słyszała o prawach, ale nie zna szczegółów, a 11% stwierdziło, że nigdy o nich nie słyszało.

Z drugiej strony, pacjenci znający treść praw pacjenta znacznie częściej (36%), oczywiście, niż ci, którzy tylko o nich słyszeli (21%) lub nic nie wiedzą na ich temat (9%), widzieli je w odwiedzanych placówkach.

Można powiedzieć, że stopniowo poszerza się w naszym społeczeństwie krąg osób, które mają świadomość istnienia praw pacjenta oraz wiedzą, na czym te prawa polegają. Rzeczywista znajomość treści tych praw jest jednak niewielka. Informowanie o nich przez wywieszanie spisów praw w placówkach opieki zdrowotnej odnosi niewielki skutek.

Opracował  
Włodzimierz DERCZYŃSKI

## A N E K S

Tabela 1. Czy słyszał(a) Pan(i), że w Polsce obowiązują przepisy chroniące prawa pacjenta? 1 - Tak, słyszałem i wiem o jakie prawa chodzi;  
2 - Tak, słyszałem(a)m o tych prawach, ale nie znam szczegółów;  
3 - Nigdy nie słyszałem(a)m o istnieniu takich przepisów

(%)				
	1	2	3	Liczba osób
Ogółem	19	54	27	1032
Płeć				
Mężczyźni	19	57	24	489
Kobiety	19	52	29	543
Wiek				
18-24 lat	22	55	23	147
25-34	19	56	24	182
35-44	23	60	17	208
45-54	20	50	30	202
55-64	18	58	24	113
65 lat i więcej	11	47	43	179
Miejsce zamieszkania				
Wieś	11	53	36	385
Miasto do 20 tys.	20	63	18	116
20-100 tys.	25	53	23	197
101-500 tys.	25	51	24	214
501 tys. i więcej mieszk.	23	57	20	120
Wykształcenie				
Podstawowe	10	44	45	273
Zasadnicze zawodowe	17	59	25	291
Średnie	22	60	19	369
Wyższe	41	48	11	97
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	35	49	16	73
Prac. umysł. niż. szczebla	30	55	16	95
Pracownicy fiz.- umysł.	24	61	16	98
Robotnicy wykwalifikowani	30	45	25	76
Robotnicy niewykwalifik.	18	52	30	38
Rolnicy	11	54	35	51
Pracujący na własny rach.	18	67	15	38
Bierni zawodowo				
Renciści	9	54	37	105
Emeryci	14	51	35	204
Uczniowie i studenci	15	63	22	72
Bezrobotni	13	55	31	133
Gospodynie domowe i inni	25	45	30	47
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	33	51	16	170
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	23	53	24	97
sekt. pryw. poza rolnict.	22	61	17	178
prywatnym gosp. rolnym	16	49	35	77
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	11	61	29	136
276-399	17	61	23	124
400-549	17	50	33	206
550-799	22	52	26	151
Powyżej 799 zł	27	57	16	170
Ocena własnych war. mater.				
Złe	16	52	31	408
Średnie	19	55	26	418
Dobre	25	56	19	205
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	22	54	24	78
Raz w tygodniu	19	54	27	515
1-2 razy w miesiącu	18	55	27	158
Kilka razy w roku	22	52	26	171
W ogóle nie uczestniczy	17	56	27	106
Poglądy polityczne				
Lewica	20	58	22	328
Centrum	22	54	25	278
Prawica	23	59	18	201
Trudno powiedzieć	12	45	44	220



Tabela 2. Czy korzystając z opieki zdrowotnej w tych dwóch latach zauważył(a) Pan(i) wywieszony w przychodni, gabinecie lub szpitalu spis praw pacjenta? 1 - Tak, zauważył(a)m; 2 - Nie, nie zauważył(a)m lub nie przypominam sobie

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	21	76	3	792
Płeć				
Mężczyźni	23	73	4	343
Kobiety	20	78	2	448
Wiek				
18-24 lat	21	72	7	97
25-34	20	79	2	143
35-44	25	74	2	152
45-54	27	71	2	162
55-64	21	74	5	82
65 lat i więcej	13	83	4	155
Miejsce zamieszkania				
Wieś	16	81	2	280
Miasto do 20 tys.	32	66	1	84
20-100 tys.	26	67	8	154
101-500 tys.	23	74	3	173
501 tys. i więcej mieszk.	13	85	2	101
Wykształcenie				
Podstawowe	15	79	6	204
Zasadnicze zawodowe	20	77	3	213
Średnie	23	75	2	285
Wyższe	30	68	2	88
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	33	67	1	139
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	23	72	6	71
sekt. pryw. poza rolnict.	16	81	3	136
prywatnym gosp. rolnym	13	87	0	57
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	29	65	6	96
276-399	20	78	2	96
400-549	27	71	2	162
550-799	18	80	2	115
Powyżej 799 zł	17	78	5	141
Ocena własnych war. mater.				
Złe	23	75	2	312
Średnie	17	78	5	320
Dobre	24	73	3	159
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	26	72	2	64
Raz w tygodniu	24	73	3	399
1-2 razy w miesiącu	22	73	5	109
Kilka razy w roku	16	83	1	136
W ogóle nie uczestniczy	12	82	6	80
Poglądy polityczne				
Lewica	19	77	3	253
Centrum	27	69	4	206
Prawica	21	77	2	159
Trudno powiedzieć	16	80	4	169